

Огляд законодавства

Огляд законодавчих змін, що стосуються внутрішнього переміщення, підготовлений УВКБ ООН | Січень 2020

Набув чинності

- Перетин адміністративної межі з Кримом
- Рішення Верховного Суду України щодо звільнення від сплати судового збору під час визнання фактів смерті, які відбулися на НКТ

Інші

Проекти

- Зміни до закону про ВПО
- Зміни до закону про тимчасові заходи на період АТО

Набув чинності

Перетин адміністративної межі з Кримом

У січні 2020 була прийнята, а 10 лютого набула чинності Постанова КМУ № 1157¹, якою запроваджуються зміни до Порядку перетину адміністративної межі з Кримом².

Відповідно до правил, що застосовувалися раніше, діти, які подорожували з одним з батьків чи з іншими дорослими, мали можливість повернутися до Криму виключно із нотаріально посвідченим дозволом другого з батьків (а у випадку подорожі з іншим дорослим – від обох батьків). Оскільки на півострові відсутні українські нотаріуси, це ускладнювало подорожі. З середини лютого діти, які проживають на території Криму, можуть повертатися до Криму із тим із дорослих, з ким вони виїхали з півострова без нотаріально посвідченого дозволу.

Діти у віці від 14 до 16 років, які навчаються у навчальних закладах на контрольованій території України, тепер можуть перетинати адміністративну межу без супроводу дорослих за пред'явлення відповідного документу, який посвідчує навчання у відповідному закладі (студентський квиток).

Зазнали полегшення і процедури для жителів Криму, які приїздять на контрольовану територію з метою отримання паспорту (ідентифікаційної картки). Вони мають право повертатися до Криму за пред'явлення виданої Державною міграційною службою (ДМС) довідки про те, що паспорт (ідентифікаційна картка) оформлюються.

¹ The full text available online (in Ukrainian): https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-vnesennya-zmin-do-punktu-3-poryadku-vyizdu-na-timchasovo-okupovanu-teritoriyu-ukrayini-ta-vyizdu-z-neyi-i-1157-241219?fbclid=IwAR2Cg7dYgZGR_7931P4QKXoIQhiMWDGKd4JbJWWJOkNkPXDVH6YcvHBjmU

² The full text available online (in Ukrainian): <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/367-2015-%D0%BF>

Проекти

Зміни до законодавства в сфері захисту ВПО

В середині грудня 2019³ Міністерство соціальної політики розмістило на своєму веб-сайті для громадського обговорення проект закону, спрямований на покращення захисту прав і свобод ВПО та ветеранів.

Проект закону містить положення, яким пропонується надавати довідку ВПО дітям, народженим у батьків, зареєстрованих як ВПО. УВКБ ООН занепокоєний, що це положення призведе до утворення нового покоління осіб, зареєстрованих як ВПО, які ніколи не зазнавали переміщення. Оскільки ВПО є громадянами України, вони мають право на рівень захисту та допомоги виключно на цій підставі. Відповідно до Керівних принципів з питань внутрішнього переміщення держави не можуть створювати систему, за якої ВПО мають право користуватися правами тільки після того, як вони набули певного правового статусу, який може бути даний чи відкликаний. Навпаки, процес реєстрації ВПО має слугувати специфічній та конкретній цілі. Оскільки внутрішнє переміщення в Україні триває більш як п'ять років, вже час розробляти довгострокові рішення та закінчити стан переміщення. З цією метою, рекомендується передбачити, що допомога ВПО має базуватися на їхніх потребах, а не на факті реєстрації в якості ВПО.

Проект закону передбачає створення системи обміну інформацією про осіб, які перетинають міжнародний кордон України, адміністративну межу із Кримом та лінію розмежування на сході. В поточній правовій реальності такий обмін інформацією може призвести до припинення реєстрації особи в якості ВПО і, відповідно, існує загроза, що вони втратять доступ до пенсій. Органи державної влади не обмінюються подібною інформацією щодо інших громадян України для визначення їхнього місця розташування та права на отримання пенсії. Щоб попередити можливу дискримінацію, будь-яка норма повинна бути пропорційною до визначеної законної мети. Проект закону не співвідноситься із цим критерієм, а отже може мати негативний вплив на осіб, постраждалих від конфлікту.

Зміни до законодавства про тимчасові заходи на період проведення АТО

В січні 2020, народні депутати зареєстрували у Верховній Раді України три проекти законів щодо внесення змін до законодавства про тимчасові заходи на період проведення АТО.

Проект закону №2764⁴, зареєстрований 16 січня 2020, пропонує, щоб уся господарська діяльність, яка має вплив на навколишнє середовище, була повернута під заходи контролю, здійснювані центральними та місцевими виконавчими органами. Відповідно до поточного законодавства всі види господарської діяльності в зоні АТО не підпадають під такі заходи контролю. Єдиним виключенням є підприємства, які містять сили підвищеної небезпеки (такі як хімічні виробництва). Однак, у зв'язку із погіршенням стану навколишнього природного середовища в зоні АТО внаслідок збройних дій, діяльність деяких підприємств може сприяти сильнішому забрудненню. Автори законопроекту вважають, що такі підприємства ухиляються від сплати відповідних податків. Отже, законопроект пропонується прийняти з

³ The full text available online (in Ukrainian): <https://www.msp.gov.ua/projects/498/?fbclid=IwAR0GV1ZHbkj-khrsM8CjcPZLLp1eqywlRQo5BGELyTd1-paknL8brgx6bO4>

⁴ The full text available online (in Ukrainian): http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=67927

метою врегулювання цієї ситуації та сприяння забезпеченню достатнього контролю щодо господарської діяльності, яка негативно впливає на навколишнє природне середовище.

Інший проект закону #2781⁵ від 17 січня 2020 пропонує закріпити, що банки, інші фінансові установи та кредитори повинні зняти будь-які ставки за кредитами та кредитними угодами на період АТО. Після відновлення контролю над неконтрольованими територіями Донецької та Луганської областей ці установи зможуть реструктуризувати борги за такими угодами без акумуляції додаткових відсотків.

Наостанок, проект #2783⁶ від 17 січня 2020 пропонує розповсюдити тимчасові заходи, які застосовуються на період АТО, також і на період виконання операції об'єднаних сил (ООС). Пропонується на період з 14 квітня 2014 року⁷ і до втрати чинності Закону заборонити нарахування та стягнення процентів на основну суму заборгованості із зобов'язань за кредитними договорами та договорами позики. В проекті викладені деталі щодо порядку видачі довідок про настання обставин непереборної сили.

У разі прийняття проекти законів 2781 та 2783 можуть посилити захист фізичних та юридичних осіб, які є сторонами кредитних угод і чия діяльність була призупинена внаслідок збройних дій.

Інше

Рішення Верховного Суду України, яке впливає на звільнення від сплати судового збору у справах, які стосуються реєстрації смерте, що відбулися на НКТ

26 грудня 2019 року, Верховний Суд України оголосив рішення у справі, що стосується реєстрації факту смерті, яка відбулася на тимчасово неконтрольованій урядом України території Донецької області. Заява до суду першої інстанції була подана у зв'язку із необхідністю реєстрації факту смерті померлого чоловіка з метою отримання накопиченого боргу із виплати пенсії його дружиною⁸. Суд не розглядав питання накопиченого пенсійного боргу, а зосередився на питанні реєстрації факту смерті, яка відбулася на НКТ та пільг у сплаті судового збору по цій категорії справ. В своєму рішенні Суд надає тлумачення комплексному положенню законодавства⁹, яким регулюється звільнення від сплати судового збору у «у справах за заявами про встановлення фактів, що мають юридичне значення, поданих у зв'язку із збройною агресією, збройним конфліктом, тимчасовою окупацією території України, надзвичайними ситуаціями природного чи техногенного характеру, що призвели до вимушеного переселення з тимчасово окупованих територій України, загибелі, поранення, перебування в полоні, незаконного позбавлення волі або викрадення, а також порушення права власності на рухоме та/або нерухоме майно»¹⁰. Суд наполягає, що звільнення від сплати судового збору можливе виключно тоді, коли заява стосується обставин безпосередньо пов'язаних зі збройним конфліктом (наприклад, смерть через вогнепальне поранення чи внаслідок масованого обстрілу). Суд вважає, що у цій справі умови для звільнення від сплати судового збору не виконані, оскільки підтвердження факту смерті необхідне у зв'язку із виплатою заборгованості по пенсії. Крім того, Суд зазначив, що по заявах, поданих про

⁵ The full text available online (in Ukrainian): http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=67948

⁶ The full text available online (in Ukrainian): http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=67950

⁷ Starting date of ATO launch

⁸ The summary available online (in Ukrainian): <https://adm.ki.court.gov.ua/press/general/857264/>

⁹ Article 5 (21) of Law on court fees. The full text available online (in Ukrainian): <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3674-17>

¹⁰ Art. 5 point 21 of the Law of Ukraine on Court Fees. Available in Ukrainian <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2268-19#n174>

визнання факту смерті осіб, які зникли безвісти або померли в період АТО/ООС з причин не пов'язаних прямо із бойовими діями, заявники повинні оплачувати судовий збір.

Це рішення може мати негативний вплив на заявників у справах по встановленню фактів (як смерті, так і народжень), які відбулися на НКТ чи в Криму, оскільки покладатиме додатковий фінансовий тягар на осіб, постраждалих внаслідок конфлікту. Суд вважає, що має бути встановлений прямий зв'язок між смертю та бойовими діями/конфліктом. Вузьке тлумачення норми може спричинити зменшення кількості заяв у справах про встановлення фактів. УВКБ та його партнери наголошували на необхідності скасування судового збору у справах, пов'язаних із встановленням фактів (в т.ч. народжень і смертей). Крім того, УВКБ вважає, що щодо реєстрації фактів народжені і смертей має бути встановлена адміністративна процедура. Дане рішення Верховного Суду може створити додатковий бар'єр в справі отримання документів, які підтверджують факт народження чи смерті для жителів НКТ чи Криму.

КОНТАКТИ

ЕЛЕКТРОННА ПОШТА: UKRKI@UNHCR.ORG, ТЕЛ: +38 044 288-9710

ПОСИЛАННЯ

УВКБ ООН в Україні: www.unhcr.org.ua/en - Twitter: www.twitter.com/UNHCRUkraine

Facebook: www.facebook.com/UNHCRKyiv - Flickr: www.flickr.com/photos/unhcr_ukraine